

1992 Terugblik

Evolutie motieven en doelstellingen overheidsondersteuning.

Perspectief

Lang bleef de aandacht voor het sociaal-culturele een "Belgische", centrale beleidsvoering, zoals dat hoorde bij een 19de eeuwse natiestaat.

Veel later, na WO2 volgden ook gemeentelijke en provinciale initiatieven. Met de eerste staatshervorming, geconcentreerd op de culturele autonomie (1970) werd de Vlaamse Gemeenschap het sterkste beleidsniveau. Meteen volgde een reeks belangrijke decreten.

Vanaf 2009 zette de Vlaamse overheid een interne staatshervorming op de agenda. Deze zal rond 2020 helemaal afgewerkt zijn. De belangrijkste krachtlijnen daarbij zijn: vermindering van de zgn. "planlast", meer autonomie voor de lokale besturen en betrokkenheid van minder overheden, met waar mogelijk één loket.

Met de afschaffing van decreten lokaal cultuur- en jeugdbeleid (2016) eindigde de directe inhoudelijke en financiële relatie van de centrale (Vlaamse) overheid met de lokale besturen. De overdracht van "geormerkte" middelen naar de gemeenten verdween, een deel van de subsidies belandde in de reguliere financiering via het Gemeentefonds. Daardoor zijn de gemeentebesturen niet meer verplicht om een deel van de "Vlaamse" middelen aan jeugd of cultuur te besteden. Alle eerdere regels daaraan verbonden (bv. voor cultuurcentra, bibliotheken enz.) verdwenen. De impact van deze ingrijpende wijziging is nog niet bekend.

Ook de provinciebesturen verliezen vanaf 2018 hun bevoegdheden voor cultuur- en jeugdbeleid. Een deel van de provinciale beleidsvoering (financies, personeel, instellingen) werd door de Vlaamse overheid overgenomen. Een ander deel vond zijn weg naar enkele (grote) steden.

Een sociaal-cultureel beleid: met welke doelstellingen?

Aan de ene kant waren het vooral de progressief-liberalen en socialisten die ijverden voor openbaar initiatief. Daartegenover stond het sterke katholieke gezag. Dat zag in de overheidsbemoeienissen vooral een bedreiging van eigen waarden en macht. Het compromis werd de "*la liberté subsidiée*"

Vanaf de jaren '80 ontstond er krachtige tegenwind tegen het overheidsbeleid, vooral neoliberaal geïnspireerd, met als visie "subsidieer de klant, niét de organisatie", tegen bevoogding van het individu en de hoge kost van de verzorgingsstaat. In deze benadering werd het middenveld vooral als oneigenlijke vertegenwoordiger van de "actieve" burger beschouwd, bezig met eigen belangen.

Motieven en doelstellingen van een cultuurbeleid zijn heel divers. Ze balanceren tussen zorg om disciplineren/emancipatiestreven en wisselen naargelang tijd, context, machtsverhoudingen en ethische evoluties. Dit geldt zeker ook de zorg voor het sociaal-cultureel werk als instrument. Want socialisering, rekrutering en mobilisering in het belang van de eigen zuil bleven erg belangrijk.

De vaststelling van) ongelijke kansen op "cultuurparticipatie" werd en is een ander belangrijk motief. Aanvankelijk was er vooral oog voor de arbeidersklasse. Later werd men specifiek, met oog voor afzonderlijke "doelgroepen". De democratisering van cultuur, cultuurspreiding en participatie werden belangrijke doelstellingen. Daarin past ook, vanaf 1960, de openbare culturele infrastructuur (o.a. lokale cultuurcentra), met het oog op kwalitatieve cultuurspreiding.

Zorg voor gelijkheid van kansen voor alle ideologische en filosofische strekkingen leidde tot het cultuurpact (1973, 1974). Een recenter voorbeeld is het

participatiedecreet (2008). Ook Cultuurnet (nu <https://www.publiq.be>) paste in deze benadering.

Zeker de Vlaamse (culturele) ontvoogding bleef een belangrijke constante beleidsambitie. Belangrijke momenten hierbij zijn o.a. de erkenning van het Nederlands, een Onderstaatssecretaris voor Nederlandse Cultuur (R. Van Elslande, 1960) en de "culturele autonomie" als eerste staatsvorming in 1970. Deze werden gevolgd door aanzienlijke overheidsinvesteringen, zie de extra-inspanningen voor culturele centra in en rond Brussel

Na WO2 groeit de zorg voor permanente vorming: Unesco (vanaf 1949), De inzet op de E-cultuur en digitalisering (o.m. Gatz, 2014) volgde.

Ook bezorgdheid over de economische ontwikkeling kon de overheid stimuleren tot cultuurbeleid. Het koesteren van kennisinstellingen, ondernemers en kunstenaars zou bijdragen tot economische groei. Zo kwam er CultuurInvest (Anciaux) voor de stimulans van de zgn. cultuurindustrieën.

De vrees voor sociale segregatie, afkalving van de gemeenschapszin en toenemende individualisering resulteerden in doelstellingen zoals "sociale integratie", "inzet in de samenleving", "gemeenschapsvorming" vooral vanaf het begin van de 21e eeuw.

Secundaire doelen

Vanaf de jaren '70 van de 20^e eeuw nam de bezorgdheid over efficiëntie en effectiviteit duidelijk toe.

In 1992 roerde de sector zich nog met een stevig onderbouwd project: Nieuwe uitdagingen' met focus op "inhoud" van het sociaal-cultureel werk. Desondanks zette de hegemonie van een managerial approach zich sterk door. Kwaliteit werd vanaf 1999 een expliciet doel. De focus verschoof naar duidelijke en meetbare doelstellingen, optimalisering en doelgerichtheid van beleidsstructuren (Gatz). Pluralistische belangenorganisaties en ondersteunende sectorale steunpunten vervingen de verzuilde belangenorganisaties (de zgn. "koepels") vanaf 2000. Meer participatieve beleidsvoorbereiding legt meer verantwoordelijkheid bij het werkveld. Er kwam bekommernis voor minder versnippering, dus voor meer samenhang tussen de beleidsdomeinen (kunsten, SCW en jeugdwerk), minder bureaucratische beleidsvoering, minder planlast, meer kwaliteitszorg.... De Vlaamse overheid verwachtte meerjarenplannen en differentieerde de subsidiëring (enveloppefinanciering, projectsubsidies).

Kaderdecreten beoogden meer samenhang: decreet lokaal cultuurbeleid (2001 tot 2016), sociaal-cultureel volwassenenwerk met een indeling in werksoorten (2003), kunstendecreet (2004). Het recente decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk voorziet geen werksoorten meer en vertaalt alles in te vervullen functies (2017).

augustus 2018

Auteur(s): Ward Govaerts, Guy Redig